

Štěpánek, Václav

**Bádání o historii, kultuře a literatuře jihoslovanských národů na Ústavu slavistiky
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně : tradice a současnost**

In: *Ústav slavistiky : východiska a perspektivy*. Pospíšil, Ivo (editor); Paučová, Lenka (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 49-59

ISBN 978-80-210-9286-0; ISBN 978-80-210-9287-7 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141269>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Bádání o historii, kultuře a literatuře jihoslovanských národů na Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Tradice a současnost

Václav Štěpánek

Jihoslovanská tematika na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v meziválečném období

Slavistická bádání, zaměřená směrem k Balkánu, především ovšem k tomu slovanskému, byla na Filozofické fakultě brněnské univerzity přítomna již od jejího založení v roce 1919. Filozofická fakulta tehdy patřila mezi zakládající fakulty druhé české univerzity, o jejíž vznik se významně zasloužil první prezident československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk, po němž také brněnská univerzita dostala své jméno. T. G. Masaryk, sám univerzitní profesor, totiž již v 90. letech 19. století zdůrazňoval potřebu co nejširší konkurence ve vědeckém životě a upozorňoval na fakt, že jediná česká univerzita – pražská (do roku 1918 Karlo-Ferdinandova, po vzniku Československa již jen Karlova) – nutně potřebuje ke svému rozvoji konkurentku v národním rámci. Snaha prosadit zřízení druhé české univerzity se stala jednou z priorit nejen jeho politické činnosti, ale i politického boje českých kruhů v tehdy německou menšinou vedeném Brně. Došla však naplnění až po vzniku Československé republiky v roce 1918. Filozofická fakulta tak jako součást nové Masarykovy univerzity dostala do vínku úkol stát se druhým ohniskem národní vzdělanosti a osvěty. V pamětní zakládací listině z roku 1919 jí bylo uloženo, aby „žila, mohutněla a kvetla v ušlechtilém závodění se starší sestrou pražskou“²⁹. A to se jí dařilo mj. právě v přístupu k jihoslovanské problematice.

Tak hned první profesor slovanských literatur na brněnské filozofické fakultě Jiří Horák (1884–1975; působil zde v letech 1922–1926)³⁰ věnoval pozornost srbocharvátské literárněvědné problematice. Zásadní dílo v bádání o jihoslovanských literaturách však učinil až jeho nástupce Frank Wollman (1888–1969), vynikající znalec jihoslovanských literatur, jenž přišel z bratislavské univerzity do Brna jako Horákův nástupce v roce 1928 a učil na fakultě až do svého odchodu do důchodu v roce 1959. Wollman osobně znal velké postavy tehdejšího charvátského, o něco méně i srbského písemnictví, dobře se ale orientoval také v literatuře bulharské a slovinské, což prokázal již v dílech, v nichž analyzoval dramatické umění Srbů, Charvátů Slovinců a Bulharů – v knihách *Srbocharvátské drama* (1924), *Slovinské drama* (1925) a *Bulharské drama* (1928), později pak v syntéze *Dramatika slovanského jihu* (1930). Jihoslovanské autory až do jeho doby a tendence vývoje tamních

29 <https://www.phil.muni.cz/o-nas/historie-fakulty#zalozeni>.

30 Více o něm viz HLŮŠKOVÁ, H., I. POSPÍŠIL a A. ZELENKOVÁ. *Slavista Jiří Horák v kontexte literatury a folklóru*. Brno: Česká asociace slavistů, 2012.

literatur představil ve svém kardinálním komparatistickém opusu nazvaném *Slovesnost Slovanů* (1928).³¹ Wollmanův živý zájem o jihoslovanskou literaturu dosvědčuje mimo jiné i rozsáhlá studie *Njegošův deseterac*³² či jeho bohatá recenzní činnost recentních děl jihoslovanských autorů.

Významným badatelem, zejména pokud jde o bulharskou literaturu, byl na předválečné brněnské filozofické fakultě také ruský emigrant Sergej Grigorijevič Vilinskij (1876–1950),³³ jenž na fakultu přišel na pozvání věhlasného paleoslavisty Václava Vondráka (1859–1925) z Bulharska, kam uprchl z bolševického Ruska a kde se také podrobně seznámil s tamní literaturou. Výsledkem jeho bulharistických zájmů byla monografie *Petko Jurdanov Todorov (život a dílo)* z roku 1933, v níž autor kromě samotného tvůrce široce komentuje a analyzuje vývoj soudobé bulharské literatury.

Institucionalizace jihoslovanských studií po druhé světové válce

Slavistická studia zaměřená na slovanský jih ovšem v meziválečné době a ani dlouho po druhé světové válce (od 17. listopadu 1939 do května roku 1945 byly české vysoké školy uzavřeny, v letech 1960–1989 byla brněnská univerzita z ideologických důvodů přejmenována na Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně) nebyla nijak institucionalizovaná. Odborníci zabývající se jihoslovanskou problematikou působili od roku 1921 jak v rámci slovanského semináře, tak i jiných kateder, stejně tak po válce, kdy slovanský seminář zanikl a částečně jej nahradila nově zřízená Katedra slavistiky, od roku 1956 rozšířená a přejmenovaná na Katedru slovanské filologie a srovnávacího indoevropského jazykozpytu. V rámci ní byly občas otevírány studijní obory Bulharistika a Serbokroaistiky. I tato katedra ale později zanikla a své skutečné institucionální podoby se jihoslovanská studia dočkala teprve za působení historika Josefa Macůrka (1901–1992),³⁴ zakladatele historického balkanistického výzkumu na brněnské filozofické fakultě, a jeho vrstevníka, bulharisty, turkologa a balkanologa Josefa Kabrdu (1906–1908).³⁵ Právě ten totiž, s Macůrkovým přičiněním, založil při tehdejší Katedře historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy v roce 1966 Kabinet balkanistiky a hungaristiky, jenž na fakultě až do roku 1995 koordinoval balkanistický výzkum.³⁶ Je samozřejmě logické, že kabinet založený při historicko-etnografické katedře vykazoval bohatou badatelskou činnost především v oblasti historické balkanistiky: jeho členové se zabývali dějinami jihoslovanských a vůbec balkánských národů a také česko-slovensko-jihoslovanskými vztahy, neopomíjel pochopitelně ani etnografická bádání s balkánskou tematikou. Důležitou součástí produkce některých jeho pracovníků však byla také díla literárněvědná a literárně historická. K tomu všemu ale kabinet zajišťoval i výuku jihoslovanských jazyků – bulharštiny a srbocharvátštiny, k nimž bývaly připojeny také základy slovinštiny a makedonštiny.

31 V tomto druhém vydání byla publikována také zásadní studie o Wollmanově pojetí slovanských literatur z pera editorů. Viz POSPÍŠIL, I. a M. ZELENKA. *Střední Evropa jako křižovatka metodologií: Slovesnost Slovanů Franka Wollmana – tradice a souvislosti (nad druhým českým vydáním)*. In: WOLLMAN, F. *Slovesnost Slovanů*. Brno: Tribun EU, s. 23–68. O F. Wollmanovi více také v kapitole Iva Pospíšila Komplementární exkurs: k metodologii brněnské filologické/literárněvědné rusistiky a ukrajinistiky v této publikaci.

32 WOLLMAN, F. *Njegošův deseterac*. *Slavia*. 1930–1931, roč. 9, č. 4, s. 737–791

33 Více o něm srov. POSPÍŠIL, I. *Brněnský příběh Sergije Vilinského*. In: *Migrácia obyvatelov východnej Európy na územie Slovenska a Čiech (prvá polovica 20. storočia)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009, s. 186–193.

34 Více o něm viz VLČEK, R. *Josef Macůrek*. Praha: AV ČR, 2015.

35 O něm viz např. PRAŽÁK, R. *Josef Kabrda (3. II. 1906 – 27. V. 1968). Život a dílo*. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské university*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1969, C 16, s. 7–30.

36 O založení kabinetu a jeho činnosti více např. HLADKÝ, L. *Balkanistika – předmět zkoumání, historie a současnost této vědní specializace*. In: SEMOTAMOVÁ, E. (ed.). *Cestou dějin. K počtům prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc.* Praha: Historický ústav AV ČR, 2007, s. 77–88.

V roce 1995 na brněnské filozofické fakultě nově vznikl péčí mezinárodně uznávaného ruského slavisty Iva Pospíšila Ústav slavistiky. V jeho rámci byla sjednocena všechna dosavadní pracoviště zabezpečující studium rozličných slovanských jazyků a literatur. Po jistém váhání byl do nového ústavu včleněn také Kabinet balkanistiky a hungaristiky, jenž se v roce 2004 uvnitř Ústavu slavistiky etabloval pod novým názvem Seminář jihoslovanských filologií a balkanistiky.³⁷

Historická produkce jihoslovanských a balkanistických studií

Spoluzakladatel kabinetu Josef Macůrek nebyl typickým balkanistou, a pokud již o balkánských dějinách psal, věnoval se spíše historii neslovanských národů. Poukázat můžeme především na jeho monografie *Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti* (1930) či *Dějepisectví evropského východu* (1946). Macůrek se zabýval rovněž osobností albánského národního hrdiny Skanderbega,³⁸ vzájemnými kontakty českého krále Jiřího z Poděbrad a moldavského knížete Štěpána III. Velikého (Ștefan cel Mare)³⁹ a dalšími otázkami česko-rumunských styků staršího i novějšího období. K těmto rumunistickým studiím je třeba zařadit i Macůrkův referát na balkanologickém kongresu v Sofii (1969, 1970).

Macůrkův vrstevník Josef Kabrda, první vedoucí kabinetu balkanistiky a hungaristiky (1966–1968, zemřel během studijního pobytu v Ankaře), byl historikem, jenž dokázal na světové úrovni traktovat balkánské dějiny prismatem tureckých pramenů. Na jejich základě (bádal zejména v bulharských a později přímo v tureckých archivech) prokázal např. v bulharsky psaném rozboru termínu „raja“ (tur. râya), že tento termín měl až do 18. století spíše sociální obsah a že se jej užívalo v osmanské říši nejen pro křesťanské obyvatelstvo, jak je tento pojem dodnes většinou chápán, nýbrž pro veškeré obyvatelstvo bez rozdílu náboženství a národnosti.⁴⁰ Ve studii *Turecké prameny k bulharským dějinám a jejich zpracování v Bulharsku*⁴¹, podobně jako v pozdější práci *Les problèmes de l'étude de l'histoire de la Bulgarie à l'époque de la domination Turque*⁴² a celé řadě dalších na základě studia tureckých pramenů odmítl četná kliše v traktování bulharských a dalších dějin balkánských národů. K těmto pracím lze připočítat jeho četné studie k dějinám národů Balkánu i zevrubné reference o vývoji historiografie v různých balkánských zemích, v nichž, mimo jiné, jako první poukazyval na úspěchy mladé makedonské historiografie. Studiu osmansko-tureckého feudalismu v Makedonii (zejména v 15. a 16. století) ostatně věnoval i sám značné vědecké a badatelské úsilí. Významnou složkou jeho badatelské práce byly edice, rozborů a výklady tureckých hospodářsko-správních zákoníků (tzv. kánunnáme) pro balkánské a podunajské oblasti osmanské

37 Viz KREJČÍ, P. *Seminář jihoslovanských filologií a balkanistiky*. In: POSPÍŠIL, I. (ed.). *Ústav slavistiky FF MU. Východiska – koncepce – výhledy*. Brno, Čižmár-Partner, 2005, s. 37–48; KREJČÍ, P. *Problematika výuky jihoslovanských jazyků na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. In: POSPÍŠIL, I. a M. ZELENKA (eds). *Česká slavistika 2008*. Brno – Praha: Česká asociace slavistů, Literárněvědná společnost, Academicus, 2008, s. 91–100.

38 MACŮREK, J. *Georg Skanderbeg, Albanien und die tschechischen Länder*. Studia Albanica, Tirana: Universita d'Etat, 1967, s. 44–51; MACŮREK, J. *Georg Skanderbeg: Zur 500. Wiederkehr des Todes des grossen Kämpfers des albanischen Volkes für Freiheit und Unabhängigkeit*. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university*. Brno: Filozofická fakulta brněnské university, 1968.

39 Např. MACŮREK, J. *Zwei Entwürfe aus der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts für die Organisation Europas: des böhmischen Königs Georg von Podiebrad und des moldauischen Fürsten Stephan des Grossen*. In: *Revue Roumaine d'Histoire*. Bucarest: Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1969, s. 502–513.

40 KABRDA, J. *Raja*. *Izvestija na Bălagarskoto istoričesko družestvo v Sofija*. 1937, roč. 14–15, s. 172–185.

41 KABRDA, J. *Turecké prameny k bulharským dějinám a jejich zpracování v Bulharsku*. *Časopis Archivní školy*, 1939, roč. 15–16, s. 200–231.

42 KABRDA, J. *Les problèmes de l'étude de l'histoire de la Bulgarie à l'époque de la domination Turque*. *Byzantinoslavica*. 1954, roč. XV, č. 2, s. 173–208.

říše. Podle názorů řady balkanistů došel na tomto poli ze všech evropských badatelů nejdále.⁴³ V posledních letech svého života se zabýval také systematickým výzkumem feudální renty v osmanské říši. Jeho životní dílo, spis *Le système fiscal de l'église orthodoxe dans l'Empire ottoman. Sous le jours des documents turcs* (1969), ale vyšlo až posmrtně. Zabýval se v něm církevním zdaněním bulharského obyvatelstva ve světle osmanských pramenů s tím, že v něm také shrnul své předchozí poznatky o úloze a postavení pravoslavné církve v osmanském impériu.

Problematicke Východní otázky a z ní plynoucích otázek národnostních, jakož i tematicke národních programů v jihovýchodní Evropě či myšlenke balkánské federace a spolupráce se v rámci kabinetu balkanistiky a hungaristiky věnoval Josef Kolečka (1924–2015).⁴⁴ Jeho zásadními pracemi na tomto poli jsou rozsáhlá rozprava „Východní“ nebo „balkánská otázka“ v 19. století (do r. 1878). *Stanovisko mezinárodního socialistického hnutí*⁴⁵, její dvě pokračování, v nichž tuto problematiku dovádí do roku 1912,⁴⁶ a monografie *Balkánská otázka 1908–1914. Mezinárodní socialistické hnutí o mladoturecké revoluci a o balkánských válkách* (1979). Novodobého vývoje jihoslovanských národů se Kolečka dotknul také v monografii *Národy habsburské monarchie v revoluci 1848–1849* (1989) a v celé řadě dalších studií.⁴⁷

Výstavní skříň publikáční činnosti badatelů spojených s kabinetem balkanistiky a hungaristiky byla vedle výzkumu historie (nejen) jihoslovanských národů vždy i tematicke dějin česko-slovensko-jihoslovanských vztahů, jíž se zabývali také Jiří Cvetler (1902–1991), František Jordán (1921–1979), Ivan Dorovský (1935) a Ctibor Nečas (1933–2017). V současnosti se těmto tématům věnují zejména Ladislav Hladký (1958) a Václav Štěpánek (1959) a jejich žáci mladé vědecké generace: Jana Škerlová,⁴⁸ Pavel Zeman,⁴⁹ Jonáš Pospíchal⁵⁰ či Kateřina Kolářová⁵¹.

43 Viz PRAŽÁK, R.: c. d., s. 16.

44 Více o jeho balkanistických bádáních viz HLADKÝ, L. *Jižní Slované a Balkán v díle Josefa Kolečky*. In: *Historik Josef Kolečka*. Brno: Masarykova univerzita, Společnost přátel jižních Slovanů, 2004, s. 21–25.

45 KOLEJKA, J. „Východní“ nebo „balkánská otázka“ v 19. století (do r. 1878). *Stanovisko mezinárodního socialistického hnutí*. In: HEJL, F. a J. KOLEJKA (eds). *Otázky dějin střední a východní Evropy II*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1975, s. 149–221.

46 KOLEJKA, J. „Východní otázka“ nebo „balkánská otázka“ v letech 1878–1907: stanovisko mezinárodního socialistického hnutí. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Řada historická (C). Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, Filozofická fakulta, 1975, roč. 23–24, č. 21–22, s. 229–290; KOLEJKA, J. *Balkánská otázka v letech 1909–1912. Slovanský přehled*. 1975, roč. 61, č. 4, s. 265–281.

47 KOLEJKA, J. „Druhé Rusko“ a hnutí jihoslovanských národů 1875–1878. *Slovanský přehled*. 1978, roč. 64, č. 4, s. 302–311; KOLEJKA, J. *Jižní Slované a Velká východní krize 1875 až 1878. Evropská socialistická a východní otázka*. *Slovanský přehled*. 1976, roč. 62, č. 2, s. 111–127 aj.

48 Jana Škerlová (rozená Hrabcová) je autorkou několika studií o jugoslávských dějinách v letech mezi první a druhou světovou válkou a také o česko-jugoslávských stycích v té době (např. *Czechoslovak-Yugoslav relations in the first year of king Alexander's dictatorship*. *Istorija 20. veka*. Roč. 34, č. 1 (2016), s. 75–96; *Vztahy Československa a Jugoslávie s Bulharskem, Sovětským svazem a Polskem v letech 1929–1934. Moderní dějiny*. Roč. 24, č. 1 (2016), s. 107–133; *Československo-jugoslávské vztahy v přelomovém roce 1929*. *Slovanský přehled*. Roč. 100, č. 2 (2014), s. 271–296 aj.) Nejnověji vydala obsáhlou monografii nazvanou *Věrnost za věrnost. Československo-jugoslávské politické vztahy v letech 1929–1934. Přání, rozpory, realita*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2016.

49 Pavel Zeman se zabývá zejména tzv. českou kulturní invazí do Bulharska, tedy příchodem Čechů do Bulharska poté, co se v roce 1878 osamostatnilo. Srov. např. jeho práce *Motivy české inteligence k příchodu do Bulharska*. In: ČOLAKOVA, Ž., C. AVRAMOVA, A. BUROVA, et al. *Sborník s doklady ot petata nacionalna srešta na bochemistite*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo „Paisij Chilendarski“, 2016, s. 63–72; ZEMAN, P. *Čeští učitelé na gymnáziích v Bulharsku v letech 1878–1912*. In: PRZYBYLSKI, M. a J. ŠAUR, (eds). *Mladá slavistika: současné trendy ve výzkumu slovanských literatur, jazyků a kultur*. Brno, Masarykova univerzita, 2014. s. 147–162 aj.

50 Jonáš Pospíchal publikuje na základě zevrubných archivních výzkumů příspěvky o spolupráci československých a jugoslávských exilových představitelů za druhé světové války. Srov. např. *Odtážitost a vyčkávání. Vztahy exilových vlád Československa a Jugoslávie v letech 1941–1943*. *Slovanský přehled*. 2016, roč. 102, č. 3, s. 451–502; *Spojenec očima spojence: jugoslávské vojsko v zahraničněpolitických úvahách Československa v letech 1936–1938*. In: *Sborník vystoupení na studentské konferenci, uspořádané Radou pro mezinárodní vztahy v rámci odkazu celoživotní práce Jiřího Dienstbiera*, jejíž VII. ročník se konal 28. května 2013 v Senátu Parlamentu České republiky. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2013. s. 26–46.

51 Kateřina Kolářová se zabývá činností československo-jihoslovanských spolků v meziválečné době. Srov. např. *Československo-jugoslávské vztahy v meziválečném Brně*. *Kulturní dejiny*. 2016, roč. 7, č. 2, s. 217–256; *Časopisy*

J. Cvetler věnoval několik studií osobnosti Konstantina Jirečka a jeho stykům s jihoslovanským prostředím, pojednáními přispěl k dějinám česko-bulharských vztahů,⁵² významné jsou i jeho práce (byl především právním historikem) o Zákoníku Štěpána Dušana. F. Jordán publikoval řadu studií o česko-charvátských a česko-slovinských vztazích staršího i novějšího období.⁵³

Dějinnám česko-jihoslovanských kulturně politických vztahů v 19. a ve 20. století je věnována také většina historických děl I. Dorovského. Základní prací v tomto směru je jeho širěji balkanisticky zaměřená monografie *České země a Balkán. Kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků* (1973) a publikace o zakladateli moderní české historické balkanistiky nazvaná *Konstantin Jireček. Život a dílo* (1983). Dorovský se zabýval velmi zevrubně také problematikou etatizace makedonského národa. Vyvrcholení makedonských národně osvobozenecských aktivit, tzv. Ilindenskému povstání v roce 1903, tak věnoval sborník *Ilinden je v nás* (2003). Nad dějinami Makedonie se zamýšlel a klíčové momenty makedonské historie mapoval v publikaci *Makedonie: zrození nebo obrození národa?* (1995). Příspěvkem ke zkoumání osudů uprchlíků (zejména dětí) z Egejské Makedonie do Československa během občanské války v Řecku v letech 1947–1949 jsou Dorovským připravené a redigované dvě monografie *Makedonci žijí mezi námi I. a II.* (1998, 2008), jež obsahují odborné studie o příčinách a průběhu vlastní emigrace i o životě makedonských uprchlíků v Československu, ale také vzpomínky aktérů těchto nešťastných dějů. Podobně se Dorovský zabýval také charvátskou diasporou na Moravě ve sborníku studií a vzpomínek nazvaném *Charváti ještě žijí mezi námi* (1996), který sestavil a redigoval.

Plodným autorem, pokud jde o dějiny česko-jihoslovanských styků, byl také J. Nečas. Na tomto místě můžeme zmínit např. jeho knihu *Mezi muslimkami. Působení úředních lékařek v Bosně a Hercegovině v letech 1892–1918* (1992) a především několik monografií, v nichž Nečas jako jediný z českých historiků podrobně zkoumal ekonomické vztahy českých zemí a Balkánu – *Balkán a česká politika: Pronikání rakousko-uherského imperialismu na Balkán a česká buržoazní politika* (1972), *Na prahu české kapitálové expanze* (1987), *Podnikání českých bank v cizině 1898–1918. Rozpínatost českého bankovního kapitálu ve střední, jihovýchodní a východní Evropě v období rakousko-uherského imperialismu* (1993).

Celou řadu studií o česko-slovinských, česko-bosenskohercegovských a obecně česko-jihoslovanských vztazích publikoval L. Hladký, jenž sice nebyl kmenovým zaměstnancem kabinetu balkanistiky a hungaristiky, a také na Ústavu slavistiky působí pouze externě (pracuje v brněnské pobožce Historického ústavu Akademie věd České republiky), nicméně bez jeho působení si nelze posledních dvacet let brněnské univerzitní balkanisticky představit. L. Hladký byl např. editorem a spoluautorem monografie *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy* (2010), na níž se podílelo i několik mladších absolventů brněnských balkanistických studií (Petr Stehlík, Jana Hrabcová). V této knize je shrnuta summa poznání o českých pracích zabývajících se styky příslušníků českého národa s balkánskými zeměmi. L. Hladký je

Československo-jihoslovanské ligy: sonda do pramenů k dějinám meziválečných československo-jugoslávských styků. *Porta Balkanica*. 2015, roč. 7, č. 1, s. 47–62. Odbor Československo-jihoslovanské ligy v meziválečném Přerově. In: ŠTĚPÁNEK, V. a L. HLADKÝ. *Od Moravy k Moravě III. Z historie česko-srbských vztahů*. Brno: Matice moravská, 2017. s. 309–322; Působení Československo-jihoslovanské ligy na jižní Moravě v meziválečném období. In: ŠTĚPÁNEK, V. a J. MĚTÁČEK. *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca III: Příspěvky přednesené na VII. mezinárodním balkanistickém sympoziu v Brně ve dnech 28.-29. listopadu 2016*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2017. s. 397–409.

52 Např. CVETLER, J. *Die Tätigkeit der tschechischen Juristen in Ostrumelien 1880–1885 als ein Beitrag zum Aufbau des bulgarischen Staates*. Association internationale d'études du sud-est Européen, Sofia: Éditions de l'Académie Bulgare des sciences, roč. IV, 1969, s. 665–676; *Český dopisovatel v srbsko-bulharské válce r. 1885*. Slovanské historické studie, Praha: Československá akademie věd, 1960, č. 3, s. 263–312.

53 Např. JORDÁN, F. *Češi a Charváti v tureckých válkách 16. století*. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada historická* (C), Brno: Filozofická fakulta brněnské university, 1961, roč. 10, č. 8, s. 161–173; týž, *Češi a Slovinci v 19. a na začátku 20. století. (Jejich vztahy veřejné a politické)*. In: *Otázky dějin střední a východní Evropy*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1971, s. 263–292.

také autorem původních českých syntéz o dějinách jednotlivých balkánských zemí. Zmínit je nutno zejména jeho práci *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (2005), jež komplexností shromážděných faktů a řešených otázek byla prvním zevrubným zpracováním bosenské problematiky nejen v českých zemích. Hladký je také spoluautorem velkých syntéz *Dějiny jihoslovanských zemí* (1998), *Dějiny Albánie* (2008) a *Dějiny Slovinska* (2011), sám pak sepsal stručné dějiny posledně jmenovaného státu, vydané pod názvem *Slovinsko* (2010). Pro poznání přínosu brněnské filozofické fakulty do balkanistického diskurzu je významná také Hladkého studie *Příspěvek k dějinám české historické balkanistiky. Tradice tzv. brněnského střediska*⁵⁴, obecně pak Hladký pojednal o balkanistických studiích v obsáhlejší rozpravě *Balkanistika (jihovýchodoevropská studia): předmět zkoumání, historie a současnost této vědní specializace*⁵⁵.

Na nové a nejnovější dějiny Balkánu, zejména na oblast označovanou jako postjugoslávský prostor, se odborně soustřeďuje V. Štěpánek. V řadě studií analyzoval příčiny, které vedly ke vzrůstu etnického nacionalismu v Jugoslávii, a rozebíral krizové politické události 80. a počátku 90. let v jugoslávské federaci, zejména pak v Srbsku.⁵⁶ Badatelský zájem orientuje také na analýzu dějů v etnicky a nábožensky složitém území Kosova. Zásadní v tomto směru je především jeho monografie *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. (2011). Přehled dějů Východní otázky podal v publikaci *Východní otázka. Od počátků do konce 60. let 19. století* (2014). Publikuje také o českých menšinách na Balkáně.⁵⁷

Řadu po faktografické i metodologické stránce podnětných studií o nejnovějších dějinách Makedonie⁵⁸ či o různých, zejména nacionalistických konceptech dějin Srbska, Chorvatska a Bosny a Hercegoviny⁵⁹ publikoval v posledním období Petr Stehlík (1978), jenž v monografii *Bosna v chorvatských národně-integračních ideologiích 19. století* (2013; vyšla také v upraveném chorvátském překladu pod názvem *Između hrvatstva i jugoslavenstva: Bosna u hrvatskim nacionalno-integracijskim ideologijama 1832–1878*, 2015) představuje pojetí a obraz Bosny v pracích předních chorvátských národních ideologů 19. století, počínaje představiteli ilyristu, přes příslušníky tzv. „původního či autentického“ jihoslovanství až k tvůrcům pravašské ideologie.

54 Viz HLADKÝ, L. *Příspěvek k dějinám české historické balkanistiky. Tradice tzv. brněnského střediska*. In: *Historik na Moravě. Profesoru Jiřímu Malířovi, předsedovi Matice moravské a vedoucímu Historického ústavu FF MU, věnují jeho kolegové, přátelé a žáci k šedesátinám*. Brno: Matice moravská, 2009 s. 195–206.

55 Viz HLADKÝ, L. *Balkanistika (jihovýchodoevropská studia): předmět zkoumání, historie a současnost této vědní specializace*. In: *Cestou dějin: k počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc.* Praha: Historický ústav AV ČR, 2007 s. 77–89.

56 Např. ŠTĚPÁNEK, V. VIII. zasedání Ústředního výboru Svazu komunistů Srbska – přelomové datum moderní jugoslávské historie. Příspěvek k objasnění mocenského vzestupu Slobodana Miloševiče. *Studia historica Brunensia*. 2005, roč. 53, s. 179–194; ŠTĚPÁNEK, V. Srbské snahy o revizi principů jugoslávské ústavy z roku 1974 (Od konce šedesátých let 20. století do 8. zasedání Ústředního výboru Svazu komunistů Srbska v září 1987). *Slovanské historické studie*. 2006, roč. 31, s. 101–136; ŠTĚPÁNEK, V. *Církev a stát a Aktuální problémy srbské společnosti*. In: ŠTĚPÁNEK, V. (ed.). *Současné Srbsko, politika, kultura, Evropská unie*. Brno, Albert, 2007, s. 93–101; s. 118–134; ŠTĚPÁNEK, V. *Několik pohledů na nacionalismus – jeden z faktorů rozpadu Jugoslávie*. In: *Balkán a nacionalismus. Labyrintem nacionální ideologie*. Brno: Porta Balkanica, 2012, s. 39–55 aj.

57 Např. ŠTĚPÁNEK, V. *Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko-banátského hraničářského pluku*. In: *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005, s. 73–102.

58 STEHLÍK, P. *Makedonsko-albánský spor ohledně založení a činnosti albánské univerzity v Tetovu (1994–2004)*. *Slovanský přehled*. 2006, roč. 92, č. 3.

59 STEHLÍK, P. *Slovački apostol jugoslavenstva: Bogoslav Šulek i njegova polemika s Vukom Karadžićem*. In: KREJČÍ, P. a E. KREJČOVÁ (eds). *Bogoslav Šulek a jeho filologické dílo/Bogoslav Šulek i njegov filološki rad*. Brno: Česká asociace slavistů, Ústav slavistiky FF MU, 2016, s. 21–28; STEHLÍK, P. „Šrbové všichni a všude“: *Karadžićova jazyková definice srbství jako východisko srbského nacionalismu*. In: KREJČÍ, P. a E. KREJČOVÁ (eds). *Výuka jihoslovanských jazyků a literatur v dnešní Evropě*. Brno: Sojnek, 2015, s. 29–34; STEHLÍK, P. *Bosna, Zach i Načertanije: O nekim aspektima programa Ilije Garašanina iz 1844. godine*. *Slavistika*. 2014, roč. 18, s. 353–360; STEHLÍK, P. *Bosna a Hercegovina v ideologii chorvatských ustašovců*. In: *Bosna 1878–2008: Sborník příspěvků z konference konané ve dnech 29.–30. května 2008 v Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2010, s. 151–161.

Důležitou součástí tvůrčí činnosti badatelů z brněnské filozofické fakulty byla po pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989 také jistá rehabilitace bádání o prvním československém prezidentovi Tomáši Garrigue Masarykovi a jeho poměru k Jihoslovánům, neboť to byly zejména jeho intervence o jihoslovanských záležitostech v rakousko-uherských delegacích a v rakouském parlamentu, které jej mezinárodně proslavily. Statě o stycích Tomáše G. Masaryka s Jihoslovany psali zejména L. Hladký a V. Štěpánek.⁶⁰

Na Ústavu slavistiky vznikla, popř. se Ústav slavistiky ať již vydavatelsky, ať již autorsky podílel také na celé řadě kolektivních monografií či sborníků o česko-jihoslovanských vztazích a stycích. Z posledních let jsou důležité zejména tři díly editovaných dvoujazyčných česko-srbských monografií s příznačným názvem *Od Moravy k Moravě I, II, III* (2005, 2011, 2017), které vyšly především péčí odborníků z filozofické fakulty a celkově obsahují 45 studií o česko-srbských kontaktech. První svazek redigovali L. Hladký a V. Štěpánek, druhý díl připravila Matice srbská, jeho českou část redigoval V. Štěpánek, třetí díl, jenž byl věnován česko-srbským vztahům během první světové války, sestavil opět Václav Štěpánek za přispění Ladislava Hladkého. Ústav slavistiky byl vydavatelem publikace *Velká válka a areálové souvislosti: kultura, literatura a kulturní historie slovanských národů* (2014), jež vlastně tematicky předcházela třetímu dílu knihy *Od Moravy k Moravě* a již sestavil také Václav Štěpánek. I kolektivní monografie, vzešlá ze symposia uskutečněného v Brně na jaře roku 2007 a vydaná pod názvem *Současné Srbsko – politika, kultura, EU* (2007), vyšla pod garancí Ústavu slavistiky. Publikace redigovaná V. Štěpánkem obsahuje deset příspěvků, zkoumajících aktuální srbské politické a společenské klima, problémy integrace Srbska do evropských politických i bezpečnostních struktur, českou politiku ve vztahu k Srbsku, význam přímé meziregionální spolupráce na přibližování Srbska evropské integraci a zabývá se i dalšími palčivými problémy. Na tuto kolektivní monografii do jisté míry navázal sborník příspěvků ze symposia ke 200. výročí narození Františka Alexandra Zacha, propagátora mezislovanské vzájemnosti, zakladatele srbského vojenského školství, prvního srbského generála a jedné z nejvýznamnějších osobností v rámci historie česko-srbských vztahů. Sborník *František Alexandr Zach 1807–2007* (2007) sestavili a redigovali L. Hladký a V. Štěpánek.

Svým způsobem by mohlo být za kolektivní monografii označeno i první číslo sedmnáctého ročníku (2014) ústavního časopisu *Slavica litteraria*, které bylo s výjimkou rubrik (tedy 162 s.) cele věnováno výročí 1150 let příchodu svatých bratří Konstantina (Cyrila) a Metoděje na Moravu a sestaveno z velké části z příspěvků členů Ústavu slavistiky.⁶¹

60 Např. HLADKÝ, L. *Ohlas Masarykova sociálního učení u Slovinců*. In: *T. G. Masaryk a sociální otázka*. Hodonín: Masarykovo muzeum v Hodoníně, 2002, s. 91–99; HLADKÝ, L. *T. G. Masaryk a jižní Slované: konstanty a proměnné v rámci starého příběhu*. In: *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav, 2013, s. 237–252; HLADKÝ, L. *Masarykovy problémy s Jihoslovany*. In: *Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2000, s. 293–299; HLADKÝ, L. *T. G. Masaryk i Bosna i Hercegovina. (Priloga historiji bosansko-čeških odnosa)*. Prilozi: Univerzitet u Sarajevu, Institut za istoriju, 2001, s. 117–141; ŠTĚPÁNEK, V. *Failed Attempts to Improve Relations between Serbia and Austria-Hungary on the Eve of the First World War as Reflected in Czech Archival Records*. In: *The Serbs and the First World War 1914–1918*. Belgrade: Serbian Academy of Science and Arts, 2015, s. 219–234; ŠTĚPÁNEK, V. *Tomáš G. Masaryk a Srbové z království před první světovou válkou*. In: DOUBEK, V., L. HLADKÝ a R. VLČEK (eds). *T. G. Masaryk a Slované*. Praha: Historický ústav, 2013, s. 297–312; ŠTĚPÁNEK, V. *Neúspěšné pokusy o smír – česká politická reprezentace, Nikola Pašić a Leopold Berchtold v předvečer Velké války*. In: ŠTĚPÁNEK, V. (ed.). *Velká válka a areálové souvislosti: kultura, literatura a kulturní historie slovanských národů*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 25–46.

61 POSPÍŠIL, I. Cyrilometodějské výročí a problémy jeho současné recepce (několik tezí a paradoxů). *Slavica litteraria*. 2014, roč. 17, č. 1, s. 5–24; ŠTĚPÁNEK, V. Osudy cyrilometodějské misie v postmodernistických výkladech. *Slavica litteraria*. 2014, roč. 17, č. 1, s. 25–41; DOROVSKÝ, I. Kde a kdy začínají dějiny slovanských literatur? *Slavica litteraria*. 2014, roč. 17, č. 1, s. 85–100; HLADKÝ, L. Slovinci a cyrilometodějská tradice. *Slavica litteraria*. 2014, roč. 17, č. 1, s. 115–124; KREJČOVÁ, E. Cyril a Metoděj a velkomoravská misie očima bulharské menšiny v Česku. *Slavica litteraria*. 2014, roč. 17, č. 1, s. 148–158.

Etnografické práce s balkanistickou tematikou

Významným příspěvkem k řešení balkanologické problematiky jsou také práce brněnských univerzitních etnografů. Byla to zejména monografie Václava Frolce (1934–1992)⁶² *Die Volksarchitektur in Westbulgarien im 19. und zu Beginn des 20. Jahrhunderts* (1966) a jeho studie o interetnických vztazích v lidovém stavitelství,⁶³ o dějinách lidové architektury v Bulharsku,⁶⁴ o bulharsko-srbských vztazích; o sociálních vztazích v lidovém stavitelství aj. České a slovenské balkanistiky se týkaly také jeho referáty na balkanologických sympoziích. Srovnávacím výzkumem balkánské lidové architektury se zabývá Helena Bočková (1952), působící externě na Ústavu slavistiky, jež svá bádání kromě řady studií zhodnotila spolu s Jiřím Langrem v monumentální monografii *Obydlí v Karpatech a přilehlých oblastech balkánských* (2010). Bočková se etablovala také zkoumáním balkánských minorit v českých zemích. Problematice kulturních svazků rumunské lidové kultury se střední a západní Evropou věnoval několik studií Richard Jeřábek (1931–2006), který zkoumal i kulturní vliv jihoslovanských kolonistů na jižní Moravě.⁶⁵ Na pomezí historie a etnografie leží i několik výše citovaných editovaných monografií I. Dorovského, zabývajících se osudy makedonských uprchlíků z občanské války v Řecku na území ČR a situací moravských Charvátů, rozsidlených po roce 1948 ze svých původních vesnic. Zcela průkopnickou prací z poslední doby, která nemá v evropské etnologii obdoby, pak je monografie absolventky bulharistiky na Ústavu slavistiky a etnologických studií na Ústavu evropské etnologie Barbory Machové *Bitovo: Každodenní život v makedonských horách* (2016), v níž badatelka na základě vlastního terénního výzkumu detailně přiblížila a popsala probíhající vrcholnou fázi zániku starého světa rolnicko-pastevecké kultury Balkánu, která byla pro tyto oblasti určující celá dlouhá staletí. Po zániku Katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy se ovšem brněnská univerzitní etnologie vyvíjí v rámci vlastního Ústavu evropské etnologie a její produkce tak již pochopitelně není součástí tohoto pojednání.

Literárněvědná balkanistická studia

Pokud jde o literárněvědnou balkanistiku, lze říci, že se jí v rámci Kabinetu balkanistiky a hungaristiky a také Ústavu slavistiky soustavně a zásadním způsobem zabýval pouze jediný badatel, totiž Ivan Dorovský (obr. 26). Předmětem jeho zájmu byly od počátku jeho vědecké kariéry zejména problémy makedonské (sám badatel se narodil v dnes již neexistující vesnici Čuka v egejské Makedonii) a také bulharské literatury i vztahy česko-makedonsko-bulharské. Četné jeho práce zabývající se primárně makedonskou problematikou ale mají i širší srovnávací aspekt slavistický a balkanologický. Patří k nim např. monografie *Rajko Žinzifov. Vozdejstvije ruskoj i ukrajskoj literatury na jeho tvorčestvo* (1988; také makedonsky jako *Vozdejstvoto na ruskata i ukrajskata kniževnos vrz tvoreštvo na Rajko Žinzifov*, 2003), *Studii za balkanskiot literaturen proces vo XIX i XX vek* (1992) aj. Některé studie I. Dorovského jsou věnovány pronikání makedonské lidové slovesnosti do českých zemí a otázkám vývoje makedonské literatu-

62 O něm více srov. DOROVSKÝ, I., V. FROLCOVÁ a V. NEKUDA (eds). *Vědecký odkaz Václava Frolce*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1995.

63 Např. FROLEC, V. *Zonální formy půdorysu vesnického domu v karpatsko-balkánské oblasti. Národopisné aktuality*. Strážnice: Krajské středisko lidového umění ve Strážnici, 1989, č. 1, s. 1–13.

64 Např. FROLEC, V. *Sídla v sofijské oblasti v 19. a počátkem 20. století*. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada uměnovědná (F)*. Brno: Masarykova univerzita, roč. 12, 1963 [vyd. 1964], č. 7, s. 117–137; FROLEC, V. *Vliv rozkladu velkorodiny na vývoj lidového obydlí v západním Bulharsku*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, s. 164–174 aj.

65 Sestavil např. antologii *Moravští Charvátí – dějiny a lidová kultura*. Brno: Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, 1991, v níž shromáždil summu textů o dnes již prakticky neexistující menšině čakavských Charvátů na jižní Moravě.

ry. Řecké tematiky se týkají jeho práce o ohlasu řecké revoluce v ruské literatuře a výtvarném umění a o nové a nejnovější řecké literatuře (byl mj. spoluautorem slovníku řeckých spisovatelů (*Slovník spisovatelů. Řecko*; 1975, 2006). Pod jeho vedením také vznikl slovník bulharských spisovatelů (*Slovník spisovatelů. Bulharsko*, 1978), v jehož rámci publikoval zásadní a dodnes nepřekonanou studii o vývoji bulharské literatury od jejích počátků do doby vydání publikace. Jeho úsilí, aby ve slovníku byli uvedeni někteří literární tvůrci zejména 19. století jako tzv. dvojdomí nebo mnohodomí (což jsou jeho vlastní termíny pro autory patřící do dějin více národních literatur), neboť podle něj přináležejí jak do dějin bulharské, tak i makedonské literatury, se tehdy setkalo se zásadním odporem bulharských historiků a literárních historiků. Práce nicméně nakonec po mnoha protivenstvích vyšla. Právě onou dvoudomostí či mnohodomostí balkánských literárních tvůrců, ale také problematikou meziliterárních společenství v balkánském prostředí a širšími literárními tématy, zejména komparacím různých etap jihoslovanských literatur, často s přesahy do neslovanských celobalkánských či dokonce mediteránních souvislostí, se Dorovský, jako člen a propagátor slovenské komparatistické školy, založené Dionýzem Ďurišinem (1929–1997), proslavil zejména v posledních třiceti letech. Tyto tendence jsou patrné jak v jeho klíčové balkanistické práci nazvané *Balkán a Mediterán: literárně historické a teoretické studie* (1997), tak v řadě monografií sestavených většinou z několika obsáhlých studií, počínaje prací *Balkánské meziliterární společenství* (1993), přes díla *Slované a Evropa* (2000), *Slovanské meziliterární shody a rozdíly* (2004), až po svazek nazvaný *Slovanské literatury a dnešek* (2008) a některé další. Dorovský ale zevrubně sledoval také recepci jihoslovanských literatur v českém prostředí. Kromě desítek studií s touto tematikou lze zmínit především jeho monografii *Recepce literatury jižních Slovanů u nás* (2003).

Dorovský byl bedlivým pozorovatelem i glosátorem i jednotlivých jihoslovanských literatur. O literatuře makedonské jsme již hovořili. Dlouhodobě se zabýval zkoumáním charvátského dramatu, charvátské moderny, česko-charvátskými literárními kontakty a mapoval recepci charvátské literatury v českých zemích. Důležitá je v tomto smyslu zejména jeho monografie *Dramatik Miroslav Krleža* (1993), v níž se kromě analýzy dramatu jako zásadního žánru Krležovy tvorby věnoval právě recepci umělcových dramát v českém prostředí. Podrobně uveřejnil časopisecky nebo ve sbornících několik desítek studií a statí o bulharské literatuře a dramatické tvorbě, o bulharských literárních tvůrcích a o česko-slovensko-bulharských kulturních stycích. Pravidelně sledoval bulharskou odbornou literaturu a referoval o ní v českém odborném i periodickém tisku. Nevyhýbal se ani srbskému literárnímu prostoru a pro četné komparace jej vždy využíval. Publikoval i několik příspěvků o žánrových a typologických otázkách samostatné srbské literatury a vydal řadu studií o recepci děl srbské a černohorské prózy, poezie a dramatu do českého prostředí. Jihoslovanské drama vůbec bylo jeho srdeční záležitostí, jak o tom svědčí nakonec i kniha *Dramatické umění jižních Slovanů I. (1918–1941)* (1995), v níž navázal na bádání Franka Wollmana.

Významným počinem brněnské literárněhistorické balkanistiky v posledním dvacetiletí bylo vydání *Slovníku balkánských spisovatelů* (2001). Ten sice není pouze dílem brněnské univerzitní balkanistiky, nicméně vznikl pod redakcí I. Dorovského, jenž sepsal úvodní přehledová hesla jednotlivých balkánských literatur a spolu s pracovníky Ústavu slavistiky Václavem Štěpánkem, Pavlem Krejčím (1971) a Elenou Krejčovou (1973) sestavil většinu hesel.

Kromě mnohovrstevnatého díla Ivana Dorovského se literárněvědná produkce Ústavu slavistiky nemůže v posledních letech příliš čím pochlubit. Za zmínku stojí snad jen přehled vývoje srbské prózy ve studii Václava Štěpánka *Vývoj srbské prózy posledních desetiletí*⁶⁶ a řada studií o jugoslávském komiksu, jimiž se v poslední době etabloval mladý badatel Pavel Pilch (roč. 1986).

66 ŠTĚPÁNEK, V. *Vývoj srbské prózy posledních desetiletí*. In: POSPÍŠIL, I. (ed.). *Klíčové problémy slovanských areálů*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 73–81.

Bibliografické a konferenční aktivity

Kabinet balkanistiky a hungaristiky byl ve své době také jediným pracovištěm pověřeným vydáváním československé bibliografické produkce z oblasti dějin, literatury, jazyka, etnografie a folkloristiky zabývající se Balkánem, přičemž vydal osm svazků *Bibliografie československé balkanistiky* (Brno 1970, 1973, 1975, 1978, 1980, 1984, 1988, 1992),⁶⁷ v nichž byly zachyceny práce od roku 1966 do roku 1990. Na bibliografickou činnost kabinetu pak v roce 2003 navázal Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, který ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky vydal bibliografii nazvanou *České a slovenské odborné práce o jihovýchodní Evropě za léta 1991–2000* (Brno 2003, ed. Ladislav Hladký).

S kabinetem balkanistiky a hungaristiky je také spjata tradice balkanistických symposií. Ta byla zpočátku koncipována jako celostátní, tedy československá – a proto se také sborníky prací z těchto symposií jmenují *Studia Balkanica Bohemo-slovaca* (I. 1970, II. 1976, III. 1987, IV. 1994, V. 2002, VI. 2006 I.–II., VII. 2017). Jejich počátečním cílem, na němž se doposud nic nezměnilo, bylo především resumovat výsledky české a slovenské balkanistiky a nastiňovat možnosti dalšího zaměření a výzkumu jednotlivých českých a slovenských balkanistických pracovišť. První čtyři symposia v letech 1969, 1974, 1986 a 1994 uspořádal kabinet balkanistiky a hungaristiky, další tři, v letech 2001, 2005 a 2016 se pak již konala pod záštitou Ústavu slavistiky a dalších brněnských institucí (Moravského zemského muzea, Jihomoravského kraje, Matice moravské či Historického ústavu Akademie věd České republiky a také zapsaného spolku Společnosti přátel jižních Slovanů). Prvních pět balkanistických symposií mělo jednoho společného jmenovatele. Tím byl Ivan Dorovský. Všech pět symposií organizoval či spoluorganizoval, všech pět sborníků ze symposií nese pečeť jeho redakční práce. Všechny jsou výrazem jeho velké balkanistické erudice a celobalkánského záběru, třetí, čtvrté i páté také jeho košatých vědeckých přátelství. Ostatně to byl právě I. Dorovský, který po předčasně smrti Josefa Kabrды vedl a organizoval kabinet balkanistiky a hungaristiky a později i počátky balkanistických studií v rámci Ústavu slavistiky. Šesté a sedmé symposium pak zorganizovali Pavel Boček (1955), L. Hladký, P. Krejčí (VI. symposium), P. Stehlík (VII. symposium) a V. Štěpánek. Šlo již o široce koncipovaná mezinárodní balkanistická setkání. Na VI. symposiu se s referáty vystoupilo 115 badatelů z České republiky, Slovenska, Rakouska, Slovinska, Charvátska, Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory, Makedonie a Bulharska, na VII. pak 80 přednášejících z České republiky, Slovenska, Srbska, Charvátska, Makedonie, Bulharska a Polska.

Dlouhodobá úzká spolupráce Ústavu slavistiky s Katedrou slavistiky Bělehradské univerzity vyústila do pořádání pravidelných symposií Brno–Bělehrad na stanovená témata (první v roce 2006, v poslední době na Ústavu slavistiky v roce 2014 na téma Velká válka a areálové souvislosti a v roce 2018 na téma Konec starého světa: Rok 1918 a nové státy ve střední Evropě a na Balkáně. Reflexe v kultuře, literatuře, historii a kulturní historii).

Od roku 2013 organizuje Seminář jihoslovanských filologií a balkanistiky zásluhou Petra Stehlíka a v posledních letech také Pavla Pilcha každoročně Kroatistická setkání. Jde o platformu pro neformální setkávání i odborný dialog českých kroatistů s jejich protějšky z Chorvatska a dalších zemí, v nichž jsou studovány chorvatský jazyk, literatura, kultura a dějiny, její součástí je ale také doprovodný kulturní program pro širší publikum (více o setkáních viz <http://www.kroatistikabrno.cz>).

67 Bibliografie vydávaná kabinetem navazovala na *Bibliografii československé balkanistiky 1945–1965*, vydanou Ústavem dějin evropských socialistických zemí Československé akademie věd v roce 1966 (sestavili Valerián Bystrický, Jiří Hrala, Michal Fedor, Klement Benda, Růžena Dostálová a Růžena Havránková). Jako editoři se při sestavování jednotlivých dílů vystřídali, často společně, pracovníci kabinetu hungaristka Marta Romportlová, Ivan Dorovský, Jiří Cvetler, hungarista Richard Pražák a lingvista Jiří Bronec. Bohužel v kompletu nejsou všechny díly k dispozici dokonce ani v Národní knihovně v Praze.

Součástí slavistického úsilí všech pracovníků jak kabinetu balkanistiky a hungaristiky, tak později Ústavu slavistiky bylo také aktivní zapojení do publicistické práce, neboť, jak se ukazuje, povědomí české veřejnosti o jihoslovanských a vůbec balkánských národech, jejich kultuře i historii je v posledních desetiletích, na rozdíl od meziválečné doby, velmi slabé. Brněnští slavisté zabývající se balkanistikou a jihoslovanským prostředím měli zejména v bolestných letech devadesátých možnost vstupovat do vysvětlovacích kampaní v tisku, rozhlase a televizi, kde nejen vykládali a objasňovali složitosti historického vývoje na Balkáně, ale často také čelili „černobílým“ interpretacím zpočátku jen slabě poučených novinářů a publicistů, mnohdy vysloveně stranických té či oné straně konfliktů. Summa summarum lze říci, že činnost vědců a pedagogů spojených s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity směrem k Balkánu a jihoslovanské problematice byla, je a doufejme, že i zůstane, mimořádně košatá. Dokázala s nadhledem a nestranností vytvářet objektivní díla vysoké odborné úrovně a vychovat také desítky nových absolventů jihoslovanských a balkanistických studií, z nichž mnozí, často i mimo akademickou sféru, přispívají ať již jako překladatelé, diplomaté či lidé zabývající se ekonomickými problémy k porozumění mezi českým prostředím a jihoslovanskými národy.